

УДК 37.016
ББК 74.26
Б39

*Серія «Мій конспект»
Заснована 2008 року*

Безрук, Г. А.
Б39 Образотворче мистецтво. 3 клас (за підручником М. І. Резніченка, С. К. Трач) [Текст] / Г. А. Безрук. — Х. : Вид. група «Основа», 2017. — 88 с. : табл., схеми, іл. — (Серія «Мій конспект»).

ISBN 978-617-00-2499-2.

Посібник серії «Мій конспект» містить орієнтовне календарне планування, плани-конспекти уроків за оновленою Програмою МОНУ та за підручником М. І. Резніченка, С. К. Трач, рекомендованим наказом МОНУ від 17.07.2013 р. № 994. Учителю може використовувати поданий матеріал повністю або частково. Перфоровані аркуші з полями для нотаток зручні для щоденного використання та звітності.

Для вчителів образотворчого мистецтва загальноосвітніх навчальних закладів і студентів відповідного фаху педагогічних вишів.

УДК 37.016
ББК 74.26

Навчальне видання

Серія «Мій конспект»

БЕЗРУК Галина Анатоліївна

ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО. 3 КЛАС
(за підручником М. І. Резніченка, С. К. Трач)

Відповідальний за видання *Ю. М. Афанасенко*
Технічний редактор *О. В. Лебедєва*

Підп. до друку 28.11.2016. Формат 84×108/16.
Папір офсет. Друк офсет. Гарн. шкільна.
Ум. друк. арк. 9,24. Замовлення № 16-12/15-05.

ТОВ «Видавнича група «Основа»
61001 м. Харків, вул. Плеханівська, 66
Тел. (057) 717-99-30

e-mail: office@osnova.com.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 5216 від 22.09.2016 р.

Надруковано у друкарні ТОВ «Тріада Принт»
м. Харків, вул. Киргизька, 19. Тел. +38(057)703-12-21
e-mail: sale@triada.kharkov.ua

© Безрук Г. А., 2016
© Корягін В. О., макет обкладинки, 2016
© ТОВ «Видавнича група «Основа», 2017

ISBN 978-617-00-2499-2

Код	Ціна
ПШМ104	

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	1
ЛІТЕРАТУРА	2
ОРІЄНТОВНЕ КАЛЕНДАРНЕ ПЛАНУВАННЯ	3
ОРІЄНТОВНІ ПЛАНИ-КОНСПЕКТИ УРОКІВ	5
I семестр	5
<i>Тема 1. У майстернях графіка та живописця</i>	5
Урок 1. Королівство Графіки	5
Урок 2. Основні засоби виразності графіки	9
Урок 3. Ритм і рух.	
Передавання руху та ритму графічними засобами	13
Урок 4. У майстерні художника-живописця	15
Урок 5. Колір як засіб вираження образу. Колірний контраст.	
Споріднені кольори. Гармонія споріднених кольорів	19
Урок 6. Відтінки та нюанси у живописі	23
Урок 7. Гуаш як художня техніка. Прийоми та способи зображення	25
Урок 8. Акварель як художня техніка. Прийоми та способи зображення	27
<i>Тема 2. У майстернях скульптора, архітектора та народних майстрів</i>	29
Урок 9. У майстерні художника-скульптора	29
Урок 10. Виразальні можливості об'ємної та рельєфної форм	31
Урок 11. Архітектура та її види. Матеріали, інструменти й обладнання художника-архітектора	33
Урок 12. Форми, розміри та пропорції архітектурних споруд	35
Урок 13. В гостях у майстрів декоративно-прикладного мистецтва	37
Урок 14. Види гончарного посуду. Узгодженість декору з формою	41
Урок 15. Художнє конструювання об'ємних форм	45
<i>Узагальнення знань, умінь і навичок, набутих упродовж семестру</i>	47
Урок 16. Урок узагальнення «Мистецтвознавці»	47
II семестр	49
<i>Тема 3. В гостях у художників: пейзажиста, анімаліста, портретиста, майстра натюрморту</i>	49
Урок 17. Основні жанри образотворчого мистецтва	49
Урок 18. Види пейзажу	51
Урок 19. Колір як засіб передавання глибини простору	53
Урок 20. Анімалістичний жанр та його особливості	55
Урок 21. Силуети тварин у русі	57
Урок 22. Портрет у різних видах образотворчого мистецтва	59
Урок 23. Зображення людини в русі	61
Урок 24. Натюрморт як жанр образотворчого мистецтва	63
Урок 25. Композиція натюрморту з натури	65
<i>Тема 4. Улюблені сюжети в мистецтві. Художник і театр</i>	67
Урок 26. Побутові теми у творах мистецтва	67
Урок 27. Образи людей і тварин в ілюстраціях	69
Урок 28. Образи людей і тварин в ілюстраціях (продовження)	71
Урок 29. Художник театру	73
Урок 30. Форма, колір, декор у створенні масок	75
Урок 31. Театральний костюм. Узгодження форми одягу з декором	77
Урок 32. Образ лялькового театру	79
Урок 33. Передавання настрою за допомогою кольору та декору в тематичній композиції. Композиція тематичного сюжету	81
Урок 34. Подорож до країни Мультляндії	83
<i>Узагальнення знань, умінь і навичок, набутих упродовж навчального року</i>	86
Урок 35. Урок узагальнення «Перевір свої знання»	86

ПЕРЕДМОВА

Методичні розробки уроків з образотворчого мистецтва для 3-го класу складено за оновленою Програмою та підручником, рекомендованим наказом Міністерства освіти і науки України від 17.07.2013 р. № 994 (Резніченко, М. І. Образотворче мистецтво : підр. для 3 кл. загальноосвіт. навч. закл. / М. І. Резніченко, С. К. Трач. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2013. — 160 с.).

Засвоєння Програми 3-го класу передбачає актуалізацію раніше набутих знань, їхнє поглиблення та розширення на ґрунті уявних подорожей до майстерень митців і перевтілення учнів на художників — графіків, живописців, скульпторів і т. ін., тобто триває формування художньої компетентності учнів з основ образотворчої грамоти. Упродовж навчального року учні ознайомлюються з основними жанрами образотворчого мистецтва (пейзажем, портретом, натюрмортом, анімалістичним) та з роботою художника у театрі. Оновленою Програмою також передбачено ознайомлення зі специфікою роботи графічними, живописними та іншими матеріалами й техніками; збагачення засобів композиційної організації площини, ускладнення палітри кольорів.

Розв'язати ці завдання вчителів допоможуть наведені плани-конспекти уроків різних типів — як традиційних, так і нетрадиційних. Кожній темі передує мотивація. Запропоновано значну кількість різноманітних прийомів та засобів відповідно до сучасних педагогічних технологій, а також з урахуванням досягнень вікової психології.

Видання містить орієнтовні календарне планування та плани-конспекти 35 уроків. В орієнтовному календарному плануванні зазначено не лише тему кожного уроку, а й тематичне завдання до цього уроку.

Значну увагу приділено реалізації **компетентнісного підходу** у викладанні як однієї з найактуальніших вимог реформи сучасної освіти. Такий підхід передбачає *володіння методиками компетентнісного навчання, розуміння сутності нової української школи*.

Компетенція — це сукупність знань, умінь та навичок, необхідних для конкретної роботи; здатність та готовність ефективно застосовувати знання на практиці, у конкретній ситуації. Компетентна у певній галузі людина володіє відповідними знаннями та здібностями, що дає їй змогу ефективно діяти в цій галузі.

Під час опанування курсу образотворчого мистецтва у початковій школі учні набувають **предметних компетентностей**, зокрема:

- *формуються* емоційно-естетичний досвід учнів, культура почуттів, елементарні світоглядні орієнтири й оцінні судження, основи національної та громадянської свідомості; особистісно-позитивне, художньо-естетичне сприйняття дійсності на основі емоційно-чуттєвого досвіду, здатності до художнього мислення та творчої активності; художня компетентність учнів у процесі опанування основ образотворчої грамоти; елементарні вміння та навички використання художніх технік і матеріалів, засобів художньої виразності у творчій діяльності;
- *розвиваються* чуттєво-емоційна сфера, здатності розуміти й інтерпретувати твори мистецтва (відповідно до вікових можливостей), оцінювати естетичні явища; універсальні особистісні якості та здібності (образне мислення, уява, фантазія, спостережливість, зорова пам'ять, художній смак та сприйняття кольору, форми, ритму, фактури поверхні і т. ін.); художньо-практичні вміння, навички та вміння використовувати набуті знання у самостійній художній діяльності;
- *учні опановують* початкові знання про образотворче мистецтво та про його роль у житті суспільства, культурному середовищі; основні поняття та елементарні знання про специфіку художньо-образної мови різних видів образотворчого мистецтва та виражальні можливості художніх технік і матеріалів.

Засобами міжпредметного та предметного змісту формуються найбільш універсальні компетентності — **ключові**:

- *спілкування державною мовою* (уміння усно та письмово висловлювати власну думку, тлумачити поняття та ін.);
- *уміння навчатися впродовж життя* (уміння сприймати й аналізувати інформацію, визначати головне, формулювати, складати алгоритм навчальної діяльності та дотримувати його, організовувати робоче місце, оцінювати результати роботи — власної та однокласників);
- *соціальні та громадянські* (здатність працювати в групі (команді) на результат, досягати компромісів);

- *загальнокультурна грамотність* (здатність розуміти твори мистецтва, естетичний смак);
- *екологічна грамотність і здоровий спосіб життя* (здатність і бажання дотримувати здорового способу життя, усвідомлювати роль навколишнього середовища для здоров'я та життя людини).

Урок — це відкрита соціально-педагогічна система для здобуття учнями якісної освіти, успішної самореалізації учня як особистості, громадянина, фахівця. Компетентнісний підхід реалізується за умови поєднання учителем на уроках образотворчого мистецтва доброзичливої, сприятливої атмосфери «занурення» кожного школяра у творчий процес із мотивацією учнів до саморозвитку, їхньою активною творчою діяльністю, діалогічністю уроку, емоційним сприйняттям навчального матеріалу та міжмистецьких зв'язків.

Педагогові варто зважати на те, що компетентнісний підхід тісно пов'язаний з особистісно орієнтованим та діяльнісним підходами до навчання образотворчого мистецтва, зокрема в початковій школі.

Кожна дитина талановита! Необхідно тільки вчасно побачити цей талант, розвинути, підтримати, спрямувати його. А все, що робить талановита людина, — це творчість. Яку професію не обрала б дитина в майбутньому, дуже важливо, щоб вона почувалася в ній митцем та була вільною від стереотипів.

Звертаємо також увагу на те, що проведення фізкультхвилинки на уроці в початковій школі є важливим для відпочинку учнів і налаштування на подальшу плідну працю. У якій саме частині уроку організовувати таку перерву — учитель вирішує самостійно.

Плани-конспекти побудовано так, щоб учитель мав змогу використовувати запропонований матеріал повністю або частково (зважаючи на рівень навчальних досягнень учнів конкретного класу), доповнюючи його власними напрацюваннями та формами й методами роботи, урізноманітнюючи у такий спосіб навчально-виховний процес на уроках образотворчого мистецтва.

Видання «Мій конспект» оформлено перфорованими аркушами та полями для нотаток, отже, є зручним як для повсякденної роботи вчителя, так і для звітності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Безрук, Г. А. Образотворче мистецтво. Працюємо за новою Програмою (3 клас) // Початкове навчання та виховання. — № 22—24. — С. 100—105.
2. Гін, А. О. Прийоми педагогічної техніки. Свобода вибору. Діяльність. Зворотний зв'язок : посіб. для вчителя / А. О. Гін. — 13-те видання. — Х. : Вид. група «Основа», 2015. — 112 с.
3. Ігнатенко, М. Основні етапи роботи над художнім твором / М. Ігнатенко // Педагогіка і психологія. — 2000. — № 3. — С. 44—51.
4. Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах / Інформаційний збірник. — 2004. — № 9. — С. 4—23.
5. Лопатіна, О. О. Веселкові казки. Творчі завдання для юних художників / О. О. Лопатіна, М. В. Скребцова. — Х. : Вид. група «Основа», 2013. — 176 с.
6. Програма з образотворчого мистецтва. 1—4 кл. загальноосвіт. навч. закл. / Р. Т. Шмагало, Ж. С. Марчук, І. Б. Вачкова, О. В. Чорний, М. В. Гнатюк. — К. : ТОВ «Видавничий дім «Освіта», 2012.
7. Резніченко, М. І. Образотворче мистецтво : підр. для 3 кл. загальноосвіт. навч. закл. / М. І. Резніченко, С. К. Трач. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан, 2013. — 160 с.
8. Рудницький, В. А. Вивчення пейзажного жанру в школі: методичні рекомендації для вчителів образотворчого мистецтва загальноосвітніх навчальних закладів різного типу / В. А. Рудницький. — Біла Церква : КОПОПК, 2003. — 109 с.
9. Чорна, Н. Формування мистецьких компетентностей учня відповідно до Державного стандарту початкової школи // Початкове навчання та виховання. — 2013. — № 5. — С. 24—26.

ОРІЄНТОВНЕ КАЛЕНДАРНЕ ПЛАНУВАННЯ

3 клас. У майстернях художників

(35 годин, 1 година на тиждень, із них 3 години резервний час)

№ з/п	№ у темі	Тема уроку	Дата проведення уроку	Тематичне завдання	Примітки
І семестр					
<i>Тема 1. У майстернях графіка та живописця (8 годин)</i>					
1	1.1	Королівство Графіки		Малювання за задумом (створення емблеми) «У королівстві Графіки»	
2	1.2	Основні засоби виразності графіки		Малювання за задумом «Які бувають дерева?»	
3	1.3	Ритм і рух. Передавання руху та ритму графічними засобами		Малювання за задумом «Вітер з гаєм розмовляє»	
4	1.4	У майстерні художника-живописця		Малювання з натури «Дарунки осені»	
5	1.5	Колір як засіб вираження образу. Колірний контраст. Споріднені кольори. Гармонія споріднених кольорів		Малювання за задумом «Барви моря»	
6	1.6	Відтінки та нюанси у живописі		Малювання за задумом «Осінь золотиста барвами горить»	
7	1.7	Гуаш як художня техніка. Прийоми та способи зображення		Малювання за уявою «Вечір на сопілці грає»	
8	1.8	Акварель як художня техніка. Прийоми та способи зображення		Малювання за задумом «Дощовий день»	
<i>Тема 2. У майстернях скульптора, архітектора та народних майстрів (7 годин)</i>					
9	2.1	У майстерні художника-скульптора		Ліплення за задумом «Африканські тварини»	
10	2.2	Виразальні можливості об'ємної та рельєфної форм		Ліплення за задумом «Запишався наш павич»	
11	2.3	Архітектура та її види. Матеріали, інструменти й обладнання художника-архітектора		Аплікація за уявою «Смарагдове місто»	
12	2.4	Форми, розміри та пропорції архітектурних споруд		Паперопластика «Гарний будиночок»	
13	2.5	В гостях у майстрів декоративно-прикладного мистецтва		Декоративне малювання «Ескіз вишивки для рушника»	
14	2.6	Види гончарного посуду. Узгодженість декору з формою		Декоративне малювання «Декоративний посуд»	
15	2.7	Художнє конструювання об'ємних форм		Паперопластика «Різдвяний янгол»	
<i>Узагальнення знань, умінь і навичок, набутих упродовж семестру (1 година)</i>					
16	1	Урок узагальнення «Мистецтвознавці»		Малювання за задумом «Наша емблема»	

№ з/п	№ у темі	Тема уроку	Дата проведення уроку	Тематичне завдання	Примітки
II семестр					
Тема 3. В гостях у художників: пейзажиста, анімаліста, портретиста, майстра натюрморту (9 годин)					
17	3.1	Основні жанри образотворчого мистецтва		Малювання за уявою «Зимова казка»	
18	3.2	Види пейзажу		Малювання за задумом «Подорож у гори»	
19	3.3	Колір як засіб передавання глибини простору		Малювання за уявою «Загадкова країна»	
20	3.4	Анімалістичний жанр та його особливості		Малювання за задумом «Малювання тварини (звіра, птаха, комахи)»	
21	3.5	Силуети тварин у русі		Силуетна аплікація за уявою «Вірні друзі людини»	
22	3.6	Портрет у різних видах образотворчого мистецтва		Малювання за задумом «Портрет мами»	
23	3.7	Зображення людини в русі		Аплікація за задумом «Зимові розваги»	
24	3.8	Натюрморт як жанр образотворчого мистецтва		Малювання за уявою «Весняний натюрморт»	
25	3.9	Композиція натюрморту з натури		Малювання з натури «Квіти у вазі»	
Тема 4. Улюблені сюжети в мистецтві. Художник і театр (9 годин)					
26	4.1	Побутові теми у творах мистецтва		Малювання за задумом «Події мого життя»	
27	4.2	Образи людей і тварин в ілюстраціях		Малювання за уявою «Ілюстрації до улюбленої казки»	
28	4.3	Образи людей і тварин в ілюстраціях (продовження)		Малювання за уявою «Ілюстрації до казки „Лисичка-Сестричка та Вовк-Панібрат“»	
29	4.4	Художник театру		Малювання за задумом «Афіша до вистави»	
30	4.5	Форма, колір, декор у створенні масок		Паперопластика «Театральна маска до казкової вистави»	
31	4.6	Театральний костюм. Узгодження форми одягу з декором		Малювання та аплікація за уявою «Костюм для театального героя»	
32	4.7	Образ лялькового театру		Паперопластика «Лялькові персонажі для вистави. Пальцеві ляльки»	
33	4.8	Передавання настрою за допомогою кольору та декору в тематичній композиції. Композиція тематичного сюжету		Малювання за задумом «На арені цирку»	
34	4.9	Подорож до країни Мультяндії		Ліплення та аплікація за задумом «Україна — це ми»	
Узагальнення знань, умінь і навичок, набутих упродовж навчального року (1 година)					
35	1	Урок узагальнення «Перевір свої знання»		Малювання за задумом «Здрастуй, літо!»	

ОРІЄНТОВНІ ПЛАНИ-КОНСПЕКТИ УРОКІВ

Дата _____

Клас _____

Урок 1. КОРОЛІВСТВО ГРАФІКИ

Мета (формування компетентності): предметні: розширити знання про графіку як вид мистецтва; опанувати поняття за темою уроку («друкована графіка», «книжкова графіка», «оригінальна графіка», «екслібрис»; «емблема»); удосконалювати графічні навички; зацікавити художньою діяльністю; **ключові:** спілкування державною мовою (уміння усно та письмово висловлювати власну думку, тлумачити поняття та ін.); **уміння навчатися впродовж життя** (уміння сприймати й аналізувати інформацію, визначати головне, формулювати, складати алгоритм навчальної діяльності та дотримувати його, організовувати робоче місце, оцінювати результати роботи — свої та однокласників); **соціальні та громадянські** (здатність працювати в групі (команді) на результат, досягати компромісів); **загальнокультурну грамотність** (здатність розуміти твори мистецтва, естетичний смак); **екологічну грамотність і здоровий спосіб життя** (здатність і бажання дотримувати здорового способу життя).

Оснащення: матеріали та інструменти (альбоми, графічні матеріали: олівці, гумки, воскова крейда, фломастери, гелеві ручки тощо), підручники, портрет Г. Нарбута та репродукції його творів, зразки творів книжкової графіки, роздавальний матеріал, кросворд, матеріали з методичного фонду вчителя.

Тип уроку: комбінований урок.

ПЕРЕБІГ УРОКУ*

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ**

Учитель. Любі діти! Знову запрошую вас до світу краси та творчості, який ми осягатимемо разом і, звісно, сподіваюся на ваші увагу, допитливість і фантазію. Кожному з вас бажаю цього навчального року бути *(наведені далі слова записано на дошці у стовпчик, перші літери слів підкреслено)*:

Успішним,
Самостійним,
Працьовитим,
Ініціативним,
Художньо здібним,
Уважним.

Отже, я вам бажаю *успіху!* Для успішної роботи пропоную об'єднатися у 4 групи.

II. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ

Учитель. У 1-му та 2-му класах ми подорожували стежинами чарівної країни Образотворчого мистецтва, яка розкривала нам свої таємниці.

Робота в групах

- ♦ Завершіть речення, уміщене на картці своєї групи:

I група — «Ми вчилися помічати і розуміти... (красу мистецьких творів, природи та предметів, людських облич і жанрових сцен)»;

II група — Ми познайомилися з різними... (матеріалами та художніми техніками)»;

III група — «Ми опанували правила... (зображення простору на площині, людського тіла у спокої та русі й багато іншого)»;

* Кожний урок образотворчого мистецтва вчитель супроводжує демонструванням наочності.

** Тут і далі «Організаційний момент» передбачає привітання, перевірку присутності учнів і наявності в них матеріалів та інструментів, налаштування на активну роботу.

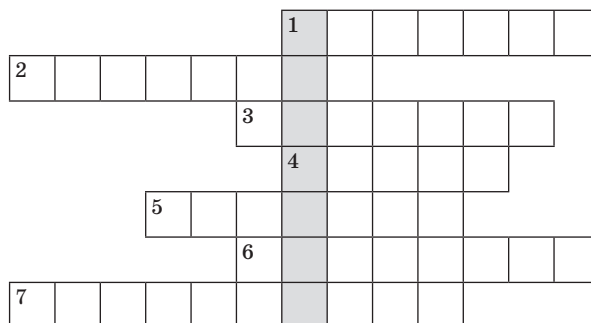
IV група — «Ми дізналися про види... (образотворчого мистецтва і про художню мову кожного з них)».

III. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ОГолошення теми уроку

Розгадування кросворда

Учитель. Сьогодні ми поговоримо про одну з королев образотворчого мистецтва. Про яку саме — ви дізнаєтеся, розгадавши кросворд: ім'я цієї королеви — у зафарбованих клітинках.

1. Стрижень олівця. (*Грифель*)
2. Дерев'яна підставка для малювання. (*Мольберт*)
3. Твір живописця. (*Картина*)
4. Речовина для забарвлення предметів у той чи інший колір, для малювання картин. (*Фарба*)
5. Дощечка, на якій художник змішує фарби. (*Палітра*)
6. Прозора фарба, яку розчиняють у воді та легко змивають водою. (*Акварель*)
7. Малюнок у книзі, який супроводжує текст. (*Ілюстрація*)

Відповідь: графіка.

Отже, запрошую вас до королівства Графіки. Сьогодні ми з'ясуємо, чому графіка є однією з королев образотворчого мистецтва.

IV. ВИКЛАДЕННЯ НОВОГО НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Розповідь учителя

— У 2-му класі ми вже зустрічалися з графікою.

- ♦ Пригадайте, що таке *графіка*. (*Відповіді учнів.*)

Графіка — це вид образотворчого мистецтва, що використовує лінії, штрихи та плями як основні образотворчі засоби. Мова графіки, порівняно з мовою живопису, більш чітка й лаконічна. Роль кольору в графіці є незначною: зазвичай малюнок монохромний. Ефект у зображенні досягають графічними засобами.

- ♦ Прочитайте текст на с. 6 підручника, розгляньте малюнки. Що нового ви дізналися про графіку? (*Це найдавніший вид образотворчого мистецтва; основою графіки є лінійний або однотонний плямистий малюнок.*)

Заглянемо до майстерні художника-графіка: розглянемо зображення на с. 7—8 підручника.

- ♦ Як обладнана сучасна майстерня художника-графіка?
- ♦ Які матеріали та інструменти допомагають художникові створювати графічні роботи? А чим люблять малювати ви?
- ♦ Що таке *оригінальна графіка*?
- ♦ Яку графіку називають *друкованою*?

Існує багато різновидів графічного мистецтва: графіку поділяють на станкову, прикладну, книжкову, комп'ютерну, газетно-журнальну та інші.

У розвиток української графіки фундаментальний внесок зробив видатний майстер — **Георгій Іванович Нарбут** (*демонструє портрет художника*). Він прожив коротке (34 роки), але дуже яскраве та плідне життя.

За ескізами Георгія Нарбута створено Державний Герб і печатку, грошові купюри та перші марки Української Народної Республіки. Художник проілюстрував та оформив найкращі книжкові видання свого часу, зокрема — українську абетку. Формат, шрифт, місця розташування прикрас та ілюстрацій, спосіб друку, стилістика рисунків, кольори фарб — усе у творах Георгія Івановича є доречним. Роботи цього видатного митця, що є втіленням епохи, на тривалий час визначили розвиток графіки як мистецтва в Україні. Твори Нарбута — творчий заповіт прийдешнім поколінням українських графіків.

Зі здобуттям Україною незалежності геральдика та шрифти Г. Нарбута знову посіли поважне місце в усіх сферах життя. У більшості державних документів України дотепер використовують нарбутивський шрифт (*демонструє репродукції робіт художника*).

Фізкультхвилинка*

Трава низенька-низенька,	(Присідають.)
Дерева високі-високі.	(Піднімають руки вгору.)
Вітер дерева колише-гойдає,	(Махають руками над головами.)
В різні боки хитає,	(Нахиляються праворуч, ліворуч.)
То назад, то вперед нахиляє.	(Нахиляються назад, уперед.)
А вони ростуть, міцніють,	(Підводяться.)
Вгору тягнуться, радіють,	(Стають навшпиньки, руки вгору.)
Пташок у вирій проводжають.	(Махають руками над головами.)
А учні тихенько за парти сідають.	(Сідають на свої місця.)

Інтерактивна вправа «Розрізни та доведи» (робота в групах)

У конверті, що отримує кожна з чотирьох груп, — один візуальний знак, створений графічними засобами: логотип, емблема, екслібрис, поштова марка. За допомогою с. 9 підручника учні мають довести, який саме знак отримала їхня група.

Інтерактивна гра «Добери символ» (робота в групах)

- ♦ Уявіть себе художниками-графіками. Ваше завдання — створити тематичну емблему. Для цього потрібно дібрати до певного поняття або ідеї умовний знак, символ. Доберіть до понять, уміщених у конверті вашої групи, відповідний символ:

I група — знання, навчання, професія вчителя... (*розгорнута книга*);

II група — музичне мистецтво... (*музичний інструмент, скрипковий ключ, нотка*);

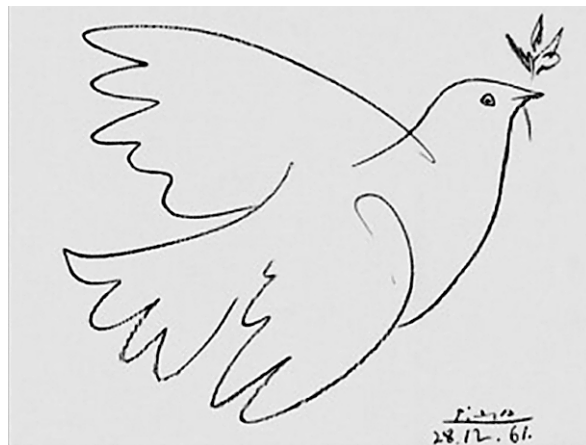
III група — образотворче мистецтво, професія художника... (*палітра, фарби, пензлі, мольберт*);

IV група — спорт, стадіон... (*футбольний м'яч, зображення людини в русі*).

Творче завдання

- ♦ Якою, на вашу думку, має бути емблема громадського руху «Українці — за мир»? Що є символом миру? (*Зображення голуба.*)

Учитель. Білий голуб, що несе у дзьобі гілку оливи, — біблійний символ. 1949 року **Пабло Пікассо** зобразив його як емблему Всесвітнього конгресу прихильників миру.

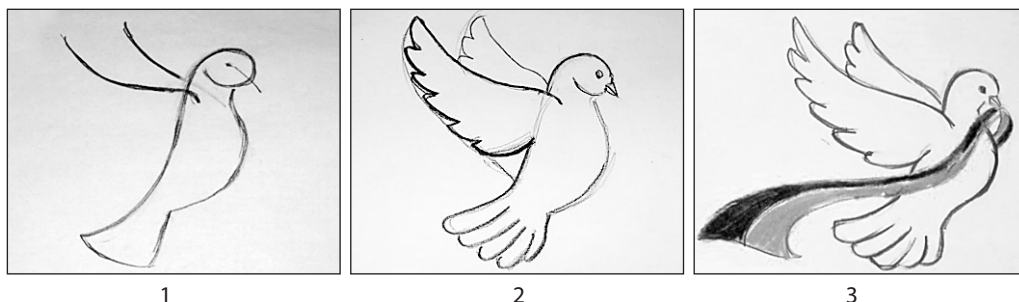
П. Пікассо. Голуб миру (варіант 1969 р.)

* Проведення фізкультхвилинки на уроці в початковій школі є важливим для відпочинку учнів і налаштування на подальшу плідну працю. У якій саме частині уроку організовувати таку перерву — учитель вирішує самостійно.

Відтоді білий голуб став символом миру. Створімо сьогодні українську емблему миру!

Інструктаж (графічний конспект)

1. Плавною лінією зображаємо красивий вигин тіла голуба.
2. Від ліній крил легенько проводимо дуги до тулуба. У форму, що утворилася, вписуємо крила, використовуючи хвилясті лінії. Так само позначаємо хвіст. Деталізуємо силует. Злегка позначаємо очі та дзьоб.
3. Деталізуємо всі лінії та додаємо деталі. Чітко наводимо контур тулуба, очі, дзьоб та пір'їнки. Домальовуємо жовто-блакитну українську стрічку. Емблема готова!

Етапи виконання творчого завдання

Учитель. Не обов'язково малювати саме цю емблему. Можна створити емблеми: художньої школи, спортивної секції, хореографічного ансамблю тощо. Зверніть увагу на те, що форма предмета-символу має бути спрощеною, зображення — стилізованим, без деталізування.

V. САМОСТІЙНА ПРАКТИЧНА РОБОТА УЧНІВ (у групах)*

Учні виконують творче завдання у графічній техніці.

VI. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ. РЕФЛЕКСІЯ

Виставка й обговорення дитячих робіт

Під час обговорення учні обмінюються враженнями від роботи на уроці.

Інтерактивний прийом «Мікрофон»

- ♦ Що нового дізналися сьогодні?
- ♦ Чого навчилися?
- ♦ Чому графіку називають *королевою образотворчого мистецтва*? (Графіка є найдавнішим видом образотворчого мистецтва, адже основою графіки є рисунок, а без рисунка не можуть існувати ні живопис, ні архітектура, ні скульптура.)
- ♦ Як ви оцінюєте власну роботу на уроці?

Проголошення уроку завершеним

* Тут і далі: перед виконанням творчого завдання учні повторюють правила техніки безпеки на уроках образотворчого мистецтва.

Урок 2. ОСНОВНІ ЗАСОБИ ВИРАЗНОСТІ ГРАФІКИ

Дата _____

Клас _____

Мета (формувані компетентності): предметні: розширити знання про засоби виразності графіки (різний характер ліній); розвивати спостережливість; удосконалювати графічні навички, уміння передавати форму та характер дерев графічними засобами; зацікавити художньою діяльністю; **ключові:** спілкування державною мовою (уміння усно та письмово висловлювати власну думку, тлумачити поняття та ін.); **уміння навчатися впродовж життя** (уміння сприймати й аналізувати інформацію, визначати головне, формулювати, складати алгоритм навчальної діяльності та дотримувати його, організовувати робоче місце, оцінювати результати роботи — свої та однокласників); **соціальні та громадянські** (здатність працювати в групі (команді) на результат, досягати компромісів); **загальнокультурну грамотність** (здатність розуміти твори мистецтва, естетичний смак); **екологічну грамотність і здоровий спосіб життя** (здатність і бажання дотримувати здорового способу життя, усвідомлювати роль навколишнього середовища для здоров'я та життя людини).

Оснащення: матеріали та інструменти (альбоми, графічні матеріали на розсуд учнів: олівці, гумки, воскова крейда, фломастери, гелеві ручки тощо), підручники, репродукції графічних робіт (А. Калама, І. Шишкіна, Г. Нарбута), матеріали з методичного фонду вчителя, медіазасоби.

Тип уроку: комбінований урок.

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

Учитель

Знов настав уроку час
І мистецтво кличе нас.
Фантазуйте і творіть,
Уяву й розум проявіть!
Старанними в роботі будьте
І про кмітливість не забудьте!*

II. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ

Інтерактивна гра «Я починаю — ви продовжуєте»

- ♦ Найдавнішим видом образотворчого мистецтва є... (*графіка*).
- ♦ У королівстві Графіки розмовляють мовою... (*ліній, штрихів, крапок*).
- ♦ Художники-графіки використовують такі матеріали й інструменти... (*олівці, фломастери, крейду, вугілля, гелеві або кулькові ручки, туш*).
- ♦ Основою графіки є... (*лінійний або плямковий малюнок*).

III. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ОГолошення теми уроку

- ♦ Чи можна передати красу природи лише графічними засобами, не використовуючи кольорів?
 - ♦ Що потрібно художникові-графіку для створення гарного пейзажу?
- Учитель. На ці запитання спробуємо відповісти сьогодні на уроці.

IV. ВИКЛАДЕННЯ НОВОГО НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Розповідь учителя

— Відгадайте загадку.

Що повітря очищає,
Вдень від спеки захищає,
Ще й від вітру в час негоди,
Є частинкою природи?

Навесні прокинеться,
З сонечком обійметься,
Та зелені шати
Стане приміряти?

(Дерево)

* Автор невідданих віршованих текстів — Г. Безрук.

Розповідаючи про дерева, учитель звертає увагу дітей на значення рослин у природі й житті людини та закликає зберігати рослинний і тваринний світ.

Так, це дерево. Багато пісень, віршів, оповідань складено про дерева, адже вони приваблюють своєю загадковою красою, неповторністю, своєрідністю форм. Дерева, як і люди, мають власний характер. Одні — тендітні, ніжні, вишукані, мають тоненькі, мов коси, віти, інші — кремезні, могутні, сильні. Упродовж року дерева також різняться, зокрема — настроєм: веселі та сумні, бадьорі та сонливі. Поети часто наділяють дерева людськими ознаками. Ми можемо впізнати їх не тільки за зовнішнім виглядом, а й за словесним описом. Спробуймо!

Проливала дрібні сльози
Молода дівця.
Полоскала довгі коси
У чистій водиці.

(Верба)

Товстий стовбур, пишні віти,
Наче свічки, білі квіти.
А плоди, як їжачки,
Носять з голок піджачки.

(Каштан)

Дерево росте крислате,
Листям різьбленим багате.
Примостились під листочки
В тютетечках синочки.

(Дуб)

Стрімко вибігли на гору
Дві подружки білокорі.
Дощик їм полоще кіски,
Звуть тих подружок... (берізки).

Дерева зображали ще за давніх часів. Малюнки дерев і садів дійшли до нас із часів Давнього Єгипту. Найчастіше на єгипетських малюнках можна побачити смоковницю (інжир). Також часто зустрічаються пальми, особливо фінікова. Уявіть: уже декілька тисяч років тому художники вміли зображати форми різних дерев!

А. Калам

Серію малюнків дерев створив швейцарський художник-графік **Александр Калам**. Він дуже точно зобразив будову дерев (пірамідальної тополі, дуба, каштана, італійської та кедрової сосен). На творах цього видатного майстра навчалися такі відомі художники, як В. Д. Орловський, І. І. Шишкін, А. І. Мещерський та ін.

Неперевершеним майстром зображення природи був **Іван Іванович Шишкін**. Протягом життя він спостерігав і вивчав природні форми та фактури, відшліфовував графічну техніку, опановував різні засоби ви-

разності та зрештою досяг у зображенні природи фотографічної точності.

Ілюстрації української абетки **Георгія Івановича Нарбута** містять зображення багатьох видів дерев.

Зображення дерев також може бути умовним, спрощеним, тому що кожне дерево за силуєтом схоже на якусь геометричну фігуру. Таке зображення вимагає від художника уважності та спостережливості, адже потрібно

І. Шишкін

обрати найголовніші ознаки і, відкинувши деталі, створити «портрет» дерева, який би був упізнаваним. На с. 11 підручника показано, як по-різному можна умовно зобразити ялинку.

Фізкультхвилинка

Яблуко спіле, кругленьке, солодке,	<i>(Підводяться зі своїх місць. Гладять живіт коловими рухами.)</i>
Яблуко хрустке з бочком білобоким.	<i>(Плескають долонею однієї руки по другій руці (від кисті до плеча). Те саме другою рукою.)</i>
Яблуко навпіл я розломлю,	<i>(Потирають праву долоню ребром лівої руки. Те саме другою рукою.)</i>
Яблуко з другом своїм розділю.	<i>(Плескають по руці дитину, яка стоїть поруч. Сідають на місця.)</i>

Творче завдання

Учитель. Намалуйте улюблене дерево графічними матеріалами. Наділіть його почуттями, думками, певним характером; зобразіть лагідним або сердитим, радісним чи сумним, могутнім або тендітним. Для того щоб передати це в малюнку, потрібно уявити дерево живою істотою. У цьому допоможе гра-імпровізація «Я — деревце».

Гра-імпровізація «Я — деревце»

- ♦ Заплющте очі й уявіть себе якимось деревом. Подумки намалуйте це деревце. Розкажіть від його імені, що вам подобається, чого ви боїтеся, що вас засмучує або про що ви мрієте (2—3 учні за бажанням).

Очікувана відповідь

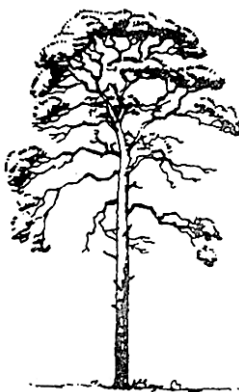
— Я — тоненька берізка. Мені радісно, коли світить лагідне сонечко, а легенький вітерець гойдає мене та розчісує мої коси. Я люблю, коли до мене прилітають пташки, сідають на віти та дзвінко співають. Але не завжди я радію. Мене лякають злий вітер-буревій та гроза. У негоду я відчуваю самотньою та беззахисною. А ще мені дуже боляче, коли заради втіхи діти ріжуть або дряпають мій стовбур, боюся, що мій сік стече — і я засохну.

Інструктаж

Учитель. Уважно розгляньте зображення різних порід дерев, оберіть те, яке ви хотіли б зобразити. Визначте, чим ваше дерево вирізняється поміж інших (особливості форми стовбура, листочків, гілок, фактура кори). Малюючи дерева з пишною кроною (дуб, каштан або клен), можна не промальовувати кожну гілочку окремо, а намалювати загальну масу верхівки. Поміркуйте, до якої геометричної форми подібна крона обраного вами дерева. Пам'ятайте про основні засоби виразності графіки (різні за характером лінії, штрихи, зигзаги, крапки, плями). Графічні матеріали для роботи оберіть самостійно.

Дуб

Сосна

Тополя

Липа

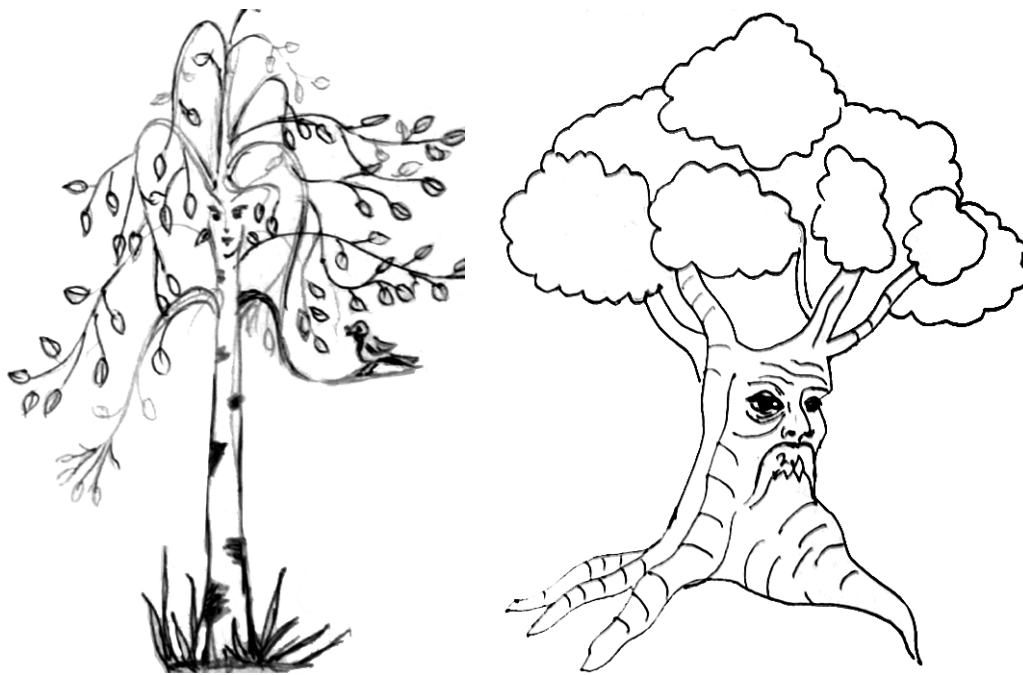
Береза

V. САМОСТІЙНА ПРАКТИЧНА РОБОТА УЧНІВ (індивідуальна)

Учні виконують творче завдання «Які бувають дерева?» у графічній техніці.

VI. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ. РЕФЛЕКСІЯ

Виставка й обговорення дитячих робіт

Роботи учнів

Під час обговорення робіт учні мають упізнати, які саме дерева зобразили їхні однокласники, та обмінятися враженнями від роботи на уроці.

Учитель. Чи можемо ми тепер відповісти на запитання, поставлені на початку уроку? Я почну, а ви — продовжите: *«Так, красу природи можна передати лише графічними засобами, не використовуючи кольорів,— у графічній техніці. Для того щоб досягти успіху в пейзажній графіці, художник передусім має бути допитливим та спостережливим: пильно придивлятися й помічати особливості фактури і будови рослин, форми гілок та листя, уміти аналізувати деталі та виокремлювати головне. І, звісно, майстерно володіти основними засобами виразності графіки — лінією, штрихом, плямою, крапкою».*

Інтерактивна вправа «Обери доречне»

- ♦ «Сьогодні мені було... (комфортно, цікаво, легко, складно, весело)».
- ♦ «Відсьогодні я знаю... (умію... пам'ятаю... усвідомлюю...)».

Проголошення уроку завершеним

Урок 3. РИТМ І РУХ.

ПЕРЕДАВАННЯ РУХУ ТА РИТМУ ГРАФІЧНИМИ ЗАСОБАМИ

Дата _____

Клас _____

Мета (формувати компетентності): предметні: опанувати поняття за темою уроку («ритм», «рух»); навчити визначати ритмічну послідовність у природі та творах мистецтва; формувати вміння обирати та використовувати виразні засоби графіки для передавання руху в природі; удосконалювати вміння зображати форму та характер дерев у динаміці графічними засобами; розвивати творче мислення; зацікавити художньою діяльністю; **ключові:** спілкування державною мовою (уміння усно та письмово висловлювати власну думку, тлумачити поняття та ін.); **уміння навчатися впродовж життя** (уміння сприймати й аналізувати інформацію, визначати головне, формулювати, складати алгоритм навчальної діяльності та дотримувати його, організовувати робоче місце, оцінювати результати роботи — свої та однокласників); **соціальні та громадянські** (здатність працювати в групі (команді) на результат, досягати компромісів, виявляти ініціативу та брати на себе відповідальність); **загальнокультурну грамотність** (здатність розуміти твори мистецтва, естетичний смак); **екологічну грамотність і здоровий спосіб життя** (здатність і бажання дотримувати здорового способу життя).

Оснащення: матеріали та інструменти (альбоми, графічні матеріали на розсуд учнів: олівці, гумки, воскова крейда, фломастери, гелеві ручки тощо), підручники, матеріали з методичного фонду вчителя.

Тип уроку: комбінований урок.

ПЕРЕБІГ УРОКУ

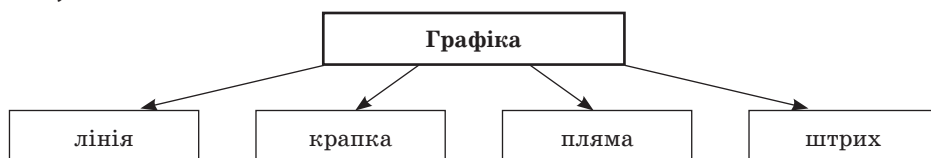
I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

II. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ

Інтерактивні вправи «Мозковий штурм», «Асоціативний куш» (робота в парах)

- ♦ Об'єднайтеся у пари. За допомогою мозкового штурму створіть асоціативний куш до слова *графіка*.

Очікувана відповідь

III. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. ОГолошення теми уроку

На дошці написано два слова: *ритм* і *рух*.

Учитель. Прочитайте написані на дошці слова. Ці слова сьогодні на уроці будуть ключовими. Але як вони пов'язані з образотворчим мистецтвом? Виявляється, без цих понять не може обійтися мистецтво! Що означають ці поняття і чому вони такі важливі для художників — дізнаємося сьогодні.

IV. ВИКЛАДЕННЯ НОВОГО НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Розповідь учителя

- ♦ Чи спостерігали ви у природі рівномірне повторення однакових або подібних елементів? Наведіть приклади.

Якщо запитання виявилось складним, учитель наводить приклади першим, а діти підхоплюють і продовжують.

— Таке повторення називають *ритмом*. Люди давно помітили ритм у природі й почали використовувати це явище під час створення предметного середовища, зокрема в мистецтві.

- ♦ Уважно розгляньте ілюстрації на с. 16 підручника та скажіть: у яких видах мистецтва використовують ритм? (Відповіді учнів.)

Ритм — один із засобів створення композиції в мистецтві. Найчастіше ритм використовують у декоративно-ужитковому мистецтві для створення орнаментів (у вишивці, ткацтві, килимарстві, різьбленні, а також для оздоблення керамічних виробів). Ритмічна послідовність характерна також для архітектурних споруд (див. рис. на с. 17 підручника).

- ♦ У живописі або графіці художники часто звертаються до ритмічної композиції. На вашу думку, для чого? Для того щоб відповісти на це запитання, уважно розгляньте графічні твори на с. 19 підручника. Порадьтеся в парах. (Відповіді учнів.)

Правильно! Ритмічне повторення в сюжетній картині створює відчуття руху, динаміки. Ось і ще одне ключове слово — *рух*. Усюди на землі існує рух. Літають птахи і метелики, плывуть небом хмари, вітер гойдає дерева, граційно танцюють у повітрі сніжинки, стрімко несеться з гори лижник... Без руху немає життя! І кожний молодий художник мріє про те, щоб навчитися відтворювати у своїх роботах динаміку, різні настрої, явища природи. Тоді його твори нібито оживуть, викликатимуть у глядачів сильні почуття, переживання, певний настрій. Для цього художники невтомно шукають власні засоби виразності.

- ♦ Розгляньте графічні роботи на с. 20 підручника. Як художники передали відчуття сильного вітру? (Відповіді учнів.)

Фізкультхвилинка

Тримаю сливу я в руці,	(Підводяться зі своїх місць. Імітують рухи за текстом.)
Затискаю в кулаці.	(Сильно стискають долоні в кулачки.)
Розгинаю, відпускаю	(Стискають і розтискають пальці рук.)
Та долоньками катаю.	(Катають уявні сливи між долонями. Сідають на місця.)

Тренувальна вправа

Учитель. Ми також спробуємо графічними засобами передати різні стани природи. Накресліть чотири прямокутники. У першому — за допомогою ліній передайте рух хвиль під час шторму, у другому — невеличкі хвилі (шторм ущухає), у третьому — вітер у степу (висока трава, що колихається, немов хвилі), у четвертому — дерево, що хилиться од вітру.

Учитель перевіряє виконання вправи, робить зауваження.

Творче завдання

Учитель. Сьогодні ви створюватимете динамічну композицію за темою «Вітер з гаєм розмовляє», за допомогою графічних засобів виразності передаючи стан дерев під дією вітру. Поміркуйте, якими мають бути ваші лінії. Зверніть увагу, що під час сильного вітру всі дерева нахиляються в один бік, протилежний напрямку вітру.

Учитель звертає увагу дітей на необхідність збереження рослинного світу планети.

V. САМОСТІЙНА ПРАКТИЧНА РОБОТА УЧНІВ (у парах)

Учні об'єднуються у пари та виконують творче завдання «Вітер з гаєм розмовляє» у графічній техніці.

VI. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ. РЕФЛЕКСІЯ

Виставка й обговорення дитячих робіт

Інтерактивний прийом «Мікрофон»

- ♦ Що нового дізналися сьогодні? Чого навчилися?
- ♦ Чи було вам цікаво працювати?
- ♦ Як ви оцінюєте власну роботу на уроці?

Проголошення уроку завершеним